

Ciència ciutadana contra prejudicis lingüístics: el projecte Milmots.eu

Francisco Grimaldo Moreno¹, Cristian R. Sánchez Curto², Emilia López Iñesta³, Joan Evarist Vicente i Girona¹, Ernest Querol Puig⁴

Universitat de València¹, Consell de Mallorca², Universitat Catòlica de València³,
Universitat Oberta de Catalunya⁴
francisco.grimaldo@uv.es

Recepció: 06/03/2017, acceptació: 19/05/2017

Resum: La ciència ciutadana és un bon mecanisme per fer recerca en l'àmbit de la demolingüística, ja que proposa la participació i l'arreglada de dades del gran públic al mateix temps que genera una cultura científica en la societat. El projecte *Milmots* és una eina interactiva que neix amb l'objectiu de difondre, de conèixer i de compartir el nostre lèxic, les nostres paraules, associades als nostres pobles i les nostres comarques. L'elevat volum de mots i locucions recollit ha proporcionat un material idoni per dur a terme un estudi sociolingüístic que posa de manifest que les variables socials d'edat, àrea dialectal, nombre d'habitants de la població tenen una influència significativa sobre la normativitat de les tries lèxiques dels participants.

Mots clau: ciència ciutadana, demolingüística, corpus lingüístic, normativitat lèxica

Ciencia ciudadana contra prejuicios lingüísticos: el proyecto *Milmots.eu*

Resumen: La ciencia ciudadana es un buen mecanismo para investigar en el ámbito de la demolingüística, ya que propone la participación y la recogida de datos del gran público, al mismo tiempo que genera una cultura científica en la sociedad. El proyecto *Milmots* es una herramienta interactiva que nace con el objetivo de difundir, de conocer y de compartir nuestro léxico, nuestras palabras, asociadas a nuestros pueblos y a nuestras comarcas. El elevado volumen de palabras y locuciones recogidas ha proporcionado un material idóneo para llevar a cabo un estudio sociolingüístico que pone de manifiesto la influencia significativa que tienen variables sociales como la edad, el área dialectal, el número de habitantes de la población, en la normatividad del léxico escogido por los participantes.

Palabras clave: ciencia ciudadana, demolingüística, corpus lingüístico, normatividad lèxica

Citizen science against linguistic prejudices: the *Milmots.eu* project

Abstract: Citizen Science is a good mechanism for research in the field of demolinguistics, since it proposes collecting data from the general public while generating a scientific culture in society. The *Milmots* project is an interactive webtool that aims to spread and share Catalan vocabulary, as well as to associate with the towns and counties in which it is used. The high volume of words and phrases collected has provided an ideal material to carry out a sociolinguistic study that shows that social variables of age, dialectal area and number of inhabitants of the population have a significant influence on the normativity of the lexical trials of the participants.

Keywords: citizen science, demolinguistics, text corpus, lexical normativity

1. INTRODUCCIÓ

Milmots (<http://milmots.eu>) és un projecte de ciència ciutadana, iniciativa de la Universitat de València, que va néixer amb la finalitat de conèixer i difondre el nostre lèxic a través de la recollida de les paraules i les locucions aportades voluntàriament pels internautes i mitjançant la seva localització en un mapa, tot permetent consultar i ordenar els resultats.

En aquest sentit, l'aportació dels participants anònims constitueix una expressió de la ciència ciutadana, que es pot definir com la participació del públic en les activitats de recerca científica, sigui amb el seu esforç intel·lectual o amb el coneixement del seu entorn (Comissió Europea 2013: 6). Per això, les tries lèxiques portades pels participants de *Milmots* proporcionen la matèria primera per a la recerca científica, la qual és compatible i complementària amb el vessant lúdic del web.

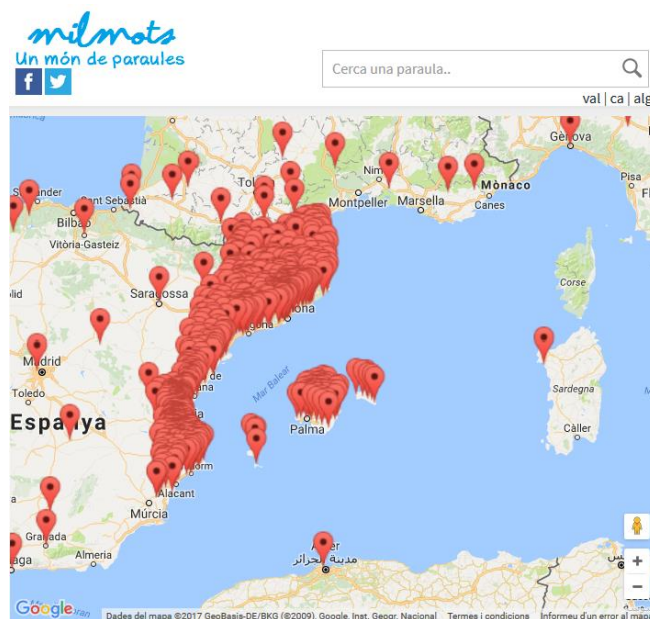
Sobre aquesta base, els participants d'aquest web interactiu han aportat prop de 15.000 mots i locucions dels diferents territoris on es parlen varietats dialectals de la nostra llengua, sigui de la Comunitat Valenciana, Catalunya, Illes Balears, Aragó, França o Itàlia, així com d'altres territoris amb llengües diferents.

L'elevat volum de mots i locucions recollit ha proporcionat un material idoni per fer un estudi sociolingüístic que, mitjançant l'aplicació de procediments estadístics que garanteixen la fiabilitat, posa en relació les variables socials dels participants (edat, àrea dialectal i nombre d'habitants de la població) amb variables lingüístiques derivades principalment de la normativitat dels mots i les locucions aportats.

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Amb relació a l'adscripció de la recerca a la sociolingüística, s'ha plantejat que aquesta branca del coneixement estudia l'existència de la llengua «en algun lloc i en algun moment» determinats (Aracil 1982: 144) i, en aquest sentit, la recerca duta a terme analitza les tries lèxiques dels participants del web *Milmots* –és a dir, els mots i locucions aportats voluntàriament pels usuaris– des d'octubre del 2015 fins a l'actualitat, en poblacions procedents de tot el domini lingüístic català.

FIGURA 1. Projecte Milmots

Font: Pàgina web projecte Milmots (<http://milmots.eu/mapa.php>)

Sobre això, el concepte de *tria* implica la consideració dels parlants com a agents actius, informats i resoluts que prenen decisions cada vegada que fan ús del llenguatge (Coulmas 2005: 7). Per això, les tries no només constitueixen un aspecte essencial d'aquest treball, sinó també un concepte clau per a la sociolingüística en general, fins al punt que el fet de centrar-se sobre els trets variables del llenguatge, i per tant sotmesos a l'elecció dels parlants, permet distingir aquesta disciplina del coneixement d'altres ciències del llenguatge (Coulmas 2005: 14).

Pel que fa a l'estat de la qüestió, especialment a partir del 2015 la normativa lingüística ha copsat l'atenció de la recerca sociolingüística catalana, sobretot des d'una perspectiva teòrica centrada en la implantació de la normativa. En aquest sentit, Vila ha contribuït a «la construcció de la teoria i la metodologia d'estudi de la implantació» normativa (2015: 129), tot definint-la com «la mesura d'ús efectiu entre els usuaris de les formes codificades» (2015: 135). En qualsevol cas, Vila destaca que la recerca sobre la implantació de la normativa ha estat desatesa durant molts anys, «per causes tant teòriques –especialment per la visió dirigista de la prescripció lingüística– com aplicades, com ara el seu alt cost» (2015: 140).

En la mateixa línia, Freixa analitza la recerca sobre la implantació del lèxic normatiu i valora que aquesta «és gairebé inexistent, si no inexistent del tot» (2015: 66). Aquesta manca de desenvolupament proporciona múltiples oportunitats per a la investigació, fins al punt que l'esmentada autora vaticina que «la recerca sobre la implantació del lèxic normatiu serà en els propers anys un terreny molt fructífer» (2015: 66).

Amb relació a la primera de les variables socials estudiades, Labov proposa una classificació de sis edats en què l'ús i el manteniment d'una varietat estàndard coherent no tindria lloc fins a la primera etapa adulta, mentre que l'adquisició de tots els recursos lingüístics per part dels individus instruïts i preocupats per l'ús de la llengua tindria lloc durant la segona etapa adulta (1964: 91). Paral·lelament, Chambers proposa una gradació de quatre edats en què la utilització més freqüent de la varietat estàndard tindria lloc durant l'adulthood jove, tot mantenint-se durant l'adulthood madura (1998: 151).

Pel que fa a la segona variable social, l'àrea dialectal és un factor relacionat amb la geografia (Stockwell 2002: 3) que, en aquesta recerca, es configura a partir de la localització de les poblacions participants dins les isoglosses que acullen els sis dialectes principals de la llengua catalana. Per tant, la procedència geogràfica dels parlants, més enllà de llur dialecte, s'ha considerat una variable social adient per interpretar alguns fenòmens sociolingüístics (Moreno 2009: 68).

Finalment, i quant a la tercera variable social estudiada, el nombre d'habitants de les poblacions és un factor que ha estat analitzat profusament per la bibliografia especialitzada. Amb caràcter general, Labov afirma que la mida de la comunitat (*communitysize*) és un dels factors socials més importants (2001:2), mentre que la mida de la població (*populationsize*) sembla que és un factor decisiu per analitzar alguns aspectes sociolingüístics (2010: 139). Més concretament, Labov identifica l'oposició entre urbà i rural com a element essencial del canvi lingüístic (2010: 197) i es fa ressò d'estudis que relacionen la presència de certs canvis lingüístics amb les grans ciutats (2010: 205).

Paral·lelament, altres estudis relacionen el nombre d'habitants de les poblacions amb un altre concepte clau en sociolingüística, les xarxes socials. En primer lloc, Coulmas observa paral·lelismes entre el canvi lingüístic i la grandària de la població, tot valorant que el canvi lingüístic depèn de diversos factors, entre els quals destaquen especialment la densitat de la xarxa social i la mida de la comunitat (2005: 95). En segon lloc, Bergs defensa que com més poblada estigui una localitat, més vincles establiran els seus habitants, però menys densa serà la seva xarxa social (2005: 73). Inversament, com menys poblada estigui una localitat, menys vincles establiran els seus habitants, però seran més denses les seves xarxes socials.

3. RESULTATS

Mitjançant l'aplicació d'una metodologia qualitativa i quantitativa, que inclou el càlcul de la significació estadística, els principals resultats de l'estudi són les següents:

1. L'aïllament geogràfic afavoreix la normativitat. Els resultats obtinguts posen de manifest que els mots i les expressions aportats des de l'àrea dialectal balear són els que presenten un grau més elevat de normativitat (80%), els que contenen menys incorreccions ortogràfiques i gramaticals (12%) i els que fan servir un menor percentatge de lèxic no referenciat (8%); això és, de mots i locucions no normatius que no disposen d'un referent formal al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).

Aquests resultats suggereixen que l'aïllament geogràfic de l'àrea lingüística balear afavoreix la preservació normativa.

No obstant això, l'aplicació a l'àrea lingüística valenciana dels criteris de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, i no de l'IEC, oferiria un resultat ben diferent, ja que els mots i les expressions aportats des d'aquesta àrea lingüística presentarien un grau de normativitat del 81%, un 15% d'incorreccions ortogràfiques i gramaticals i un 4% de lèxic no referenciat. En canvi, l'aplicació de les regles de l'IEC a l'àrea lingüística valenciana proporciona un 70% de normativitat, un 17% d'incorreccions ortogràfiques i gramaticals i un 13% de lèxic no referenciat.

2. La població més jove té un pitjor coneixement de la normativa lingüística. Els resultats de l'estudi indiquen que els participants menors de 19 anys i els que tenen entre 19 i 35 anys són els que aporten un percentatge més baix de lèxic normatiu i els que cometen més errades ortogràfiques i gramaticals. A més, els menors de 19 anys són el grup d'edat que fa servir un percentatge més elevat de lèxic no referenciat.

Al contrari, el grup d'edat comprès entre els 36 i els 50 anys és el que utilitza un percentatge més elevat de lèxic normatiu, el que comet menys faltes ortogràfiques i gramaticals i el que fa servir un menor percentatge de mots no referenciats.

Aquests resultats indiquen, en primer lloc, que l'assoliment normatiu és un procés continu que no finalitza en acabar l'educació secundària o universitària, sinó que requereix anys de pràctica i perfeccionament. Consegüentment, una segona lectura obliga a qüestionar-se sobre l'efectivitat de l'ensenyament en llengua catalana.

3. Les localitats menys poblades tenen un millor coneixement de la normativa. Els resultats indiquen que les localitats amb una població de menys de 1.000 habitants presenten una proporció més elevada de mots i expressions normatives, alhora que tenen un menor percentatge de faltes ortogràfiques i gramaticals.

Aquests resultats indiquen que les poblacions més petites presenten una homogeneïtat lingüística superior, derivada d'una menor influència exterior, cosa que afavoreix la pràctica i la preservació de la normativa lingüística.

4. L'estabilitat de l'àmbit temàtic afavoreix la normativitat. Els resultats de l'estudi indiquen que l'àmbit temàtic de l'agricultura, la ramaderia i la pesca presenta un percentatge de normativitat més elevat que la resta, mentre que el lèxic comú és el que acumula una menor proporció de mots i expressions normatius.

Aquests resultats suggereixen que la normativitat més elevada de l'àmbit temàtic de l'agricultura, la ramaderia i la pesca deriva de l'estabilitat funcional del lèxic que l'integra, en el sentit que les necessitats comunicatives dels parlants dins aquesta àrea tenen tal grau de permanència que poden satisfer-se amb els recursos normatius establerts. En canvi, el menor grau de normativitat del lèxic comú s'explicaria justament pel contrari, això és, per unes necessitats comunicatives més àmplies i canviants que comportarien una menor adaptabilitat dels recursos normatius.

5. Els diccionaris descriptius recullen la majoria de formes aportades pels usuaris. Els resultats indiquen que en totes les àrees dialectals analitzades, en tots els grups d'edat i en tots els grups de poblacions, la majoria dels mots i les locucions introduïts pels usuaris procedeixen del *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB) d'Alcover-Moll, seguit del *Diccionari normatiu valencià* (DNV) de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i, finalment, del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) de l'Institut d'Estudis Catalans.

Els resultats permeten establir que la proporció més gran de mots recollits al DCVB s'explica pel fet que es tracta d'un diccionari descriptiu, que pretén recollir les distintes formes emprades pels parlants, però sense considerar-ne la normativitat. Aquesta observació pot exemplificar-se mitjançant les formes *porxe*, *porxo*, *porxi* i *perxe* recollides en el DNV, que en el DIEC tenen únicament la forma *porxo*.

4. CONCLUSIONS

Resumidament, l'estudi posa de manifest que les variables socials d'edat, àrea dialectal, nombre d'habitants de la població tenen una influència significativa sobre la normativitat de les tries lèxiques dels participants del web *Milmots*, tot reflectint una imatge prou acurada dels aspectes analitzats als territoris que conformen el domini lingüístic català.

En el context de la ciència ciutadana, els resultats obtinguts se separen dels prejudicis que atribueixen un coneixement superior de la normativa lingüística a la població més jove, als residents de l'àrea dialectal central i als habitants de localitats més poblades.

Ahora, i malgrat recaure sobre llengües diferents, els resultats s'alineen amb el marc teòric exposat amb relació a l'edat, a l'àrea dialectal i al nombre d'habitants de les poblacions.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARACIL, LLUÍS (1982). *Papers de sociolingüística*. Barcelona: Edicions de la Magrana.
- BERGS, ALEXANDER (2005). *Social Networks and Historical Sociolinguistics*. Berlín: De Gruyter.
- CHAMBERS, JACK K. (1998). *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- COMISSIÓ EUROPEA (2013). *Green paper on Citizen Science. Citizen Science for Europe. Towards a better society of empowered citizens and enhanced research*. [Publicació en línia]. Brussel·les: Comissió Europea.
<http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=4122>[Consulta: 6 març2017].
- COULMAS, FLORIAN (2005). *Sociolinguistics: The Study of Speakers' Choices*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FREIXA, JUDITH (2015). «La implantació del lèxic normatiu: estudi complementari del lèxic implantat no normatiu». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 25,65-80. Barcelona: IEC.
<http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/article/view/83428/pdf_694>[Consulta: 6 març 2016].
- LABOV, WILLIAM (1964). «Stages in the acquisition of Standard English». SHUY, ROGER W. (1964). *Social dialects and language learning*. Indiana: National Council of Teachers of English.
- (2001). *Principles of linguistic change*. Oxford: Blackwell.
- (2010). *Principles of Linguistic Change. Cognitive and Cultural Factors*. John Wiley & Sons.
- MORENO, FRANCISCO (2009). *Principios de sociolingüística y sociología del lenguaje*. Barcelona: Ariel.
- STOCKWELL, PETER(2002). *Sociolinguistics. A resourcebook for students*. Londres: Routledge.

VILA, F. XAVIER(2015). «L'avaluació de la implantació de la normativa: la perspectiva sociolingüística i glotopolítica». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 25, 129-140. Barcelona: IEC. <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/article/view/83419/pdf_698>[Consulta: 6 març 2017].